

**Ο διάλογος Θρησκείας και
Επιστήμης, ως διδακτικό
αντικείμενο του θρησκευτικού
μαθήματος**

Νικόλαος Παύλου
Θεολόγος-Ιστορικός

Το 1984 κυκλοφόρησε και χρησιμοποιήθηκε ως διδακτικό εγχειρίδιο της Α΄ Λυκείου το βιβλίο του Λευτέρη Σταυριανού «Ιστορία του ανθρώπινου γένους». Είναι γνωστό ότι αποσύρθηκε επειδή περιείχε αναφορές στη θεωρία του Δαρβίνου, που θεωρούνταν ότι αντιμάχονταν τη βιβλική αφήγηση για τη Δημιουργία

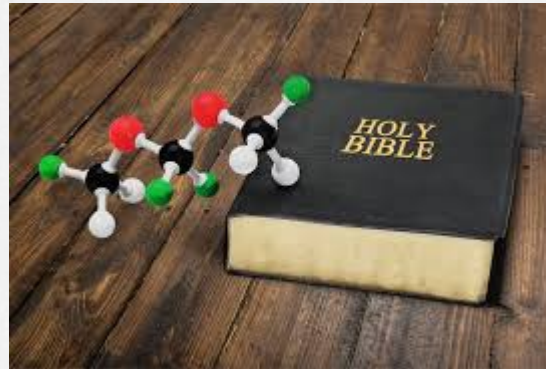

1.2 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ (2^ο δίωρο)

Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Αξιολόγηση
<p>Οι μαθητές/ μαθήτριες να:</p> <ul style="list-style-type: none">- αναλύουν τη χριστιανική διδασκαλία για τη δημιουργία του κόσμου,- εξετάζουν πεποιθήσεις των θρησκειών, παραδόσεων ή φιλοσοφικών πεποιθήσεων για την προέλευση και τη δημιουργία του κόσμου,- προσδιορίζουν την ευθύνη του πιστού απέναντι στον κόσμο ως δημιούργημα του Θεού.	<ul style="list-style-type: none">- Εκτίμηση της σημασίας της χριστιανικής διδασκαλίας για τη δημιουργία του κόσμου.- Ερμηνεία της χριστιανικής θέσης για τη δημιουργία του ανθρώπου «κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσιν» Θεού.- Παράθεση διαφορετικών θρησκευτικών και φιλοσοφικών αντιλήψεων για την προέλευση και τη δημιουργία του κόσμου.- Συσχέτιση της δημιουργίας του ανθρώπου και του κόσμου με την ευθύνη του πιστού απέναντι στον άλλον και τον κόσμο.

1.1 ΕΠΙΣΤΗΜΗ (1^ο δίωρο)

Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Αξιολόγηση	Μέθοδος - Δραστηριότητες	Εκπαιδευτικό Υλικό (ισχύει για όλες τις ενότητες της τάξης)
<p>Οι μαθητές/ μαθήτριες να:</p> <ul style="list-style-type: none"> - παρουσιάζουν προσεγγίσεις της επιστήμης και της πίστης σε σύγχρονα ζητήματα, - εξηγούν την εξέλιξη της σχέσης θρησκείας και επιστήμης στη νεωτερική εποχή, - διατυπώνουν συλλογισμούς για θέσεις και αντιθέσεις πίστης και επιστήμης στη σύγχρονη εποχή. 	<ul style="list-style-type: none"> - Παρουσίαση παραδειγμάτων προσέγγισης σύγχρονων ζητημάτων από επιστημονική και θρησκευτική πλευρά. - Αποτύπωση των σχέσεων επιστήμης και πίστης στη σύγχρονη εποχή. - Ανάλυση των αντιθέσεων πίστης και επιστήμης στη σύγχρονη εποχή. 	<p>Προτείνεται η διερευνητική μέθοδος με κύρια βήματα τα εξής:</p> <p>Παρουσιάζοντας: Η επιστήμη στον κόσμο και στην ιστορία.</p> <p>Εφαρμόζοντας: Πίστη και γνώση</p> <p>Διερευνώντας: Επιστήμη και θρησκεία στην κατανόηση του κόσμου</p> <p>Αναπλαισιώνοντας: Θέσεις και αντιθέσεις επιστήμης και θρησκείας στη νεωτερική εποχή</p> <p>Αξιολογώντας: Σύγχρονα ζητήματα από τη σκοπιά της επιστήμης και της θρησκείας.</p>	<p>Παραγωγή νέου, πρωτότυπου και συμβατού με το παρόν ΠΣ εκπαιδευτικού υλικού, στο πλαίσιο της συγκεκριμένης φιλοσοφίας και μεθοδολογίας του, με βάση:</p> <ul style="list-style-type: none"> • βιβλικά, πατερικά και ιστορικά κείμενα από την Ορθόδοξη εκκλησιαστική παράδοση, τις άλλες χριστιανικές παραδόσεις, τις άλλες θρησκείες, καθώς και από την αρχαιοελληνική γραμματεία, • αξιοποίηση θεολογικών, λογοτεχνικών, λαογραφικών, ιστορικών, φιλοσοφικών, κοινωνιολογικών, ψυχολογικών και άλλων επιστημονικών κειμένων και δοκιμίων, • αξιοποίηση ποιητικών, καλλιτεχνικών και μουσικών έργων, • αξιοποίηση ιστορικών μνημείων και έργων τέχνης, καθώς και ποικίλου εικαστικού και φωτογραφικού υλικού, • αξιοποίηση αποσπασμάτων και αναφορών από τον Τύπο, • αξιοποίηση των ΤΠΕ και εν γένει των πολυμεσικών εκπαιδευτικών εργαλείων (εικόνα, ήχος, διαδικτυο), • αξιοποίηση των σύγχρονων και κατάλληλων για κάθε θεματική ενότητα στρατηγικών μάθησης. <p>Στο ίδιο πλαίσιο είναι επίσης δυνατό να αξιοποιηθούν κατάλληλα επεξεργασμένα ή προσαρμοσμένα:</p> <ul style="list-style-type: none"> • στοιχεία και εκπαιδευτικά αντικείμενα από παλαιότερα εγκεκριμένα διδακτικά υλικά (βιβλία και λογισμικά) του ΥΠΠΕΘ/Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής • στοιχεία και εκπαιδευτικά αντικείμενα από το Αποθετήριο Μαθησιακών Αντικειμένων Φωτόδεντρο: http://photodentro.edu.gr/lor • στοιχεία και εκπαιδευτικά αντικείμενα από το Οπτικοακουστικό Αρχείο της ΕΡΤ: http://mam.avarchive.gr/portal • στοιχεία και εκπαιδευτικά αντικείμενα από Συλλογές Πολιτισμικών Φορέων. <p>Περισσότερες λεπτομέρειες για το εκπαιδευτικό υλικό ανά τάξη και ανά θεματική ενότητα βλ. στον <i>Οδηγό Εκπαιδευτικού στα Θρησκευτικά Λυκείου</i>.</p>

Και η Βίβλος και οι Φυσικές επιστήμες «κοιτάζουν» τον κόσμο, καθώς και τη δημιουργία του σύμπαντος, των έμβιων όντων και ειδικά του ανθρώπου. Φυσικά οι διαφορές στον τρόπο προσέγγισης είναι a priori δεδομένες, και συνδέονται με την παραγωγή του σχετικού λόγου και τη διάχυσή του. Εντοπίζονται, -για να ακριβολογήσω- εκτός των άλλων, στο πως της δημιουργίας, στην εξέλιξη των δημιουργημάτων, ακόμη και στο ρόλο που έχει ο άνθρωπος στη σχέση του με τα υπόλοιπα πλάσματα.

DIALOGO
D I
GALILEO GALILEI LINCEO

MATEMATICO SOPRAORDINARIO
DELO STUDIO DI PISA.

E Filosofo, e Matematico primario del
SERENISSIMO

GR.DVCA DI TOSCANA.

Due ne i congressi di quattro giornate si discorre
sopra i due

MASSIMI SISTEMI DEL MONDO
TOLEMAICO, E COPERNICANO.

*Preponendo indeterminatamente le ragioni Filosofiche, e Naturali
tanto per l'una, quanto per l'altra parte.*

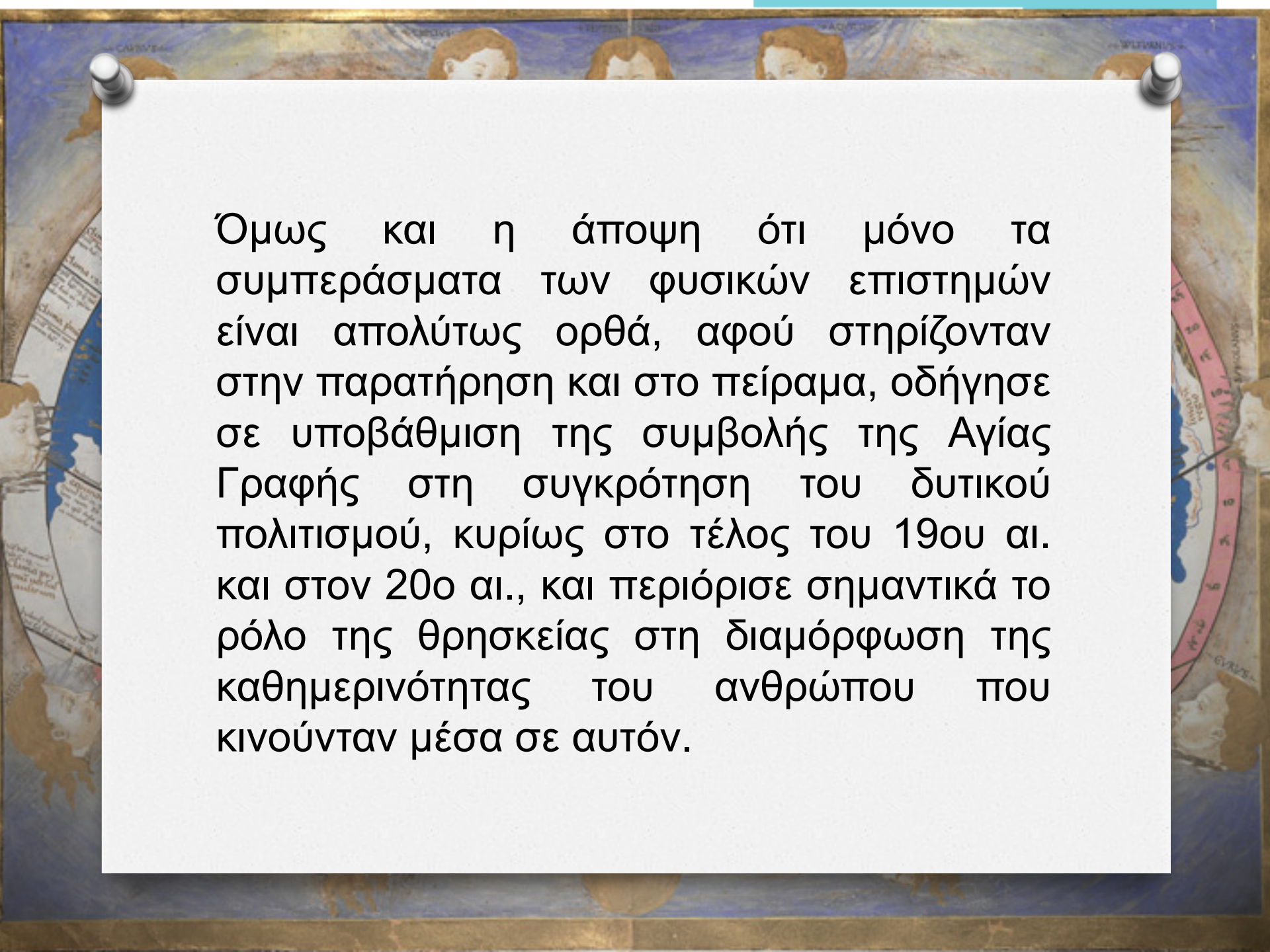
CON PRI

VILEGI.

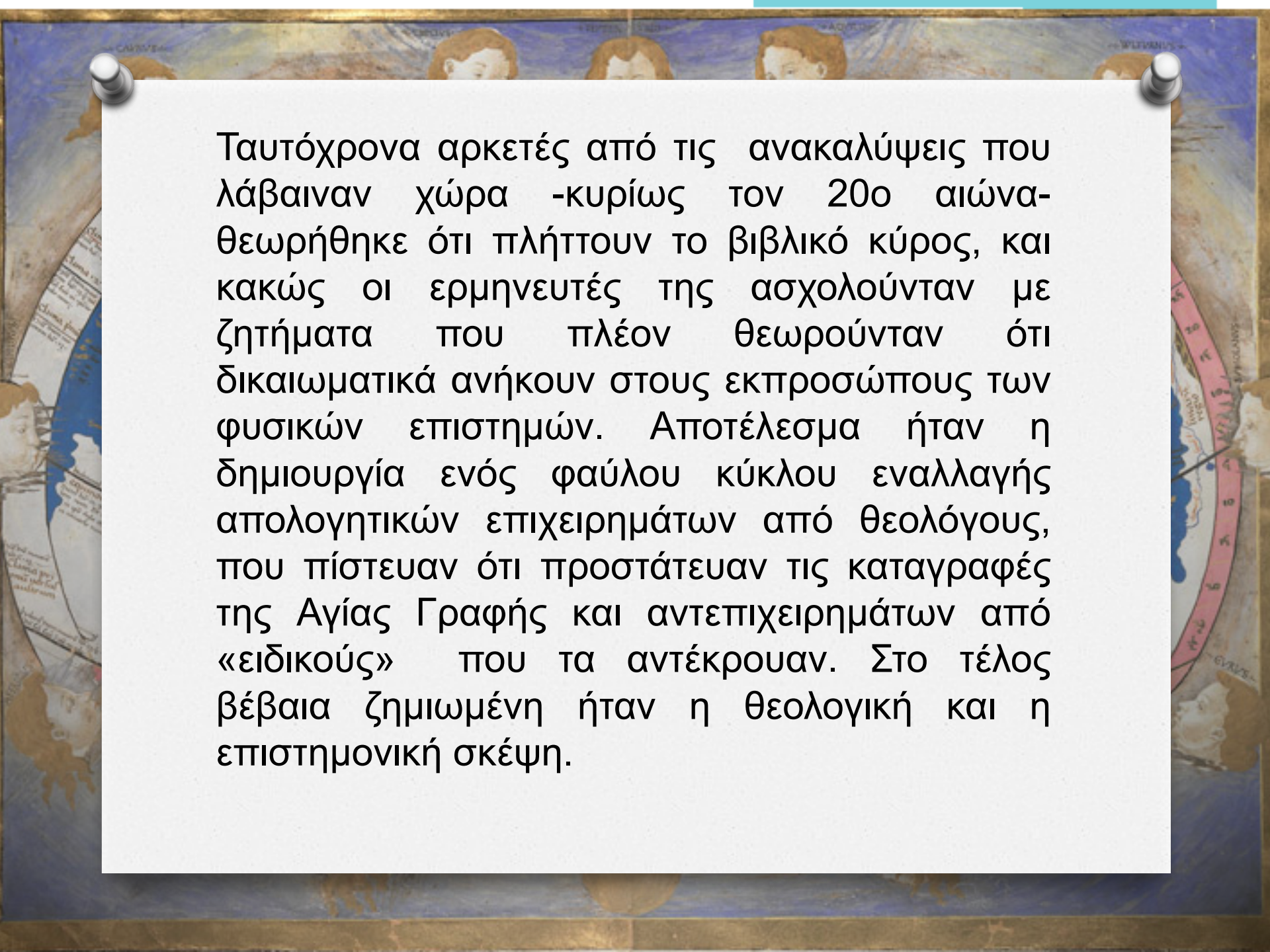
IN FIRENZA, Per Gio:Batista Landini MDCXXXII.

CON LICENZA DE' SUPERIORI.

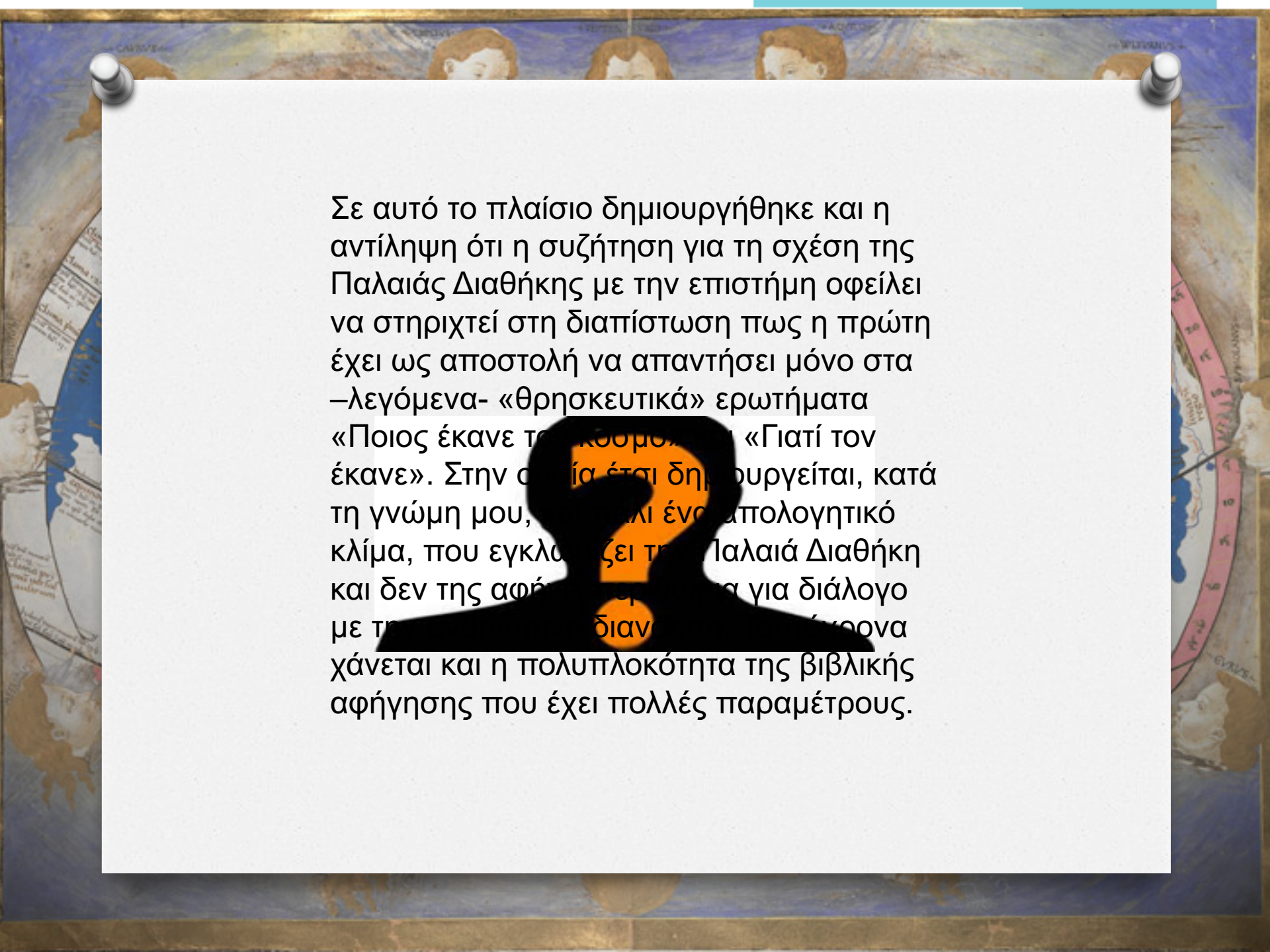

Όμως και η άποψη ότι μόνο τα συμπεράσματα των φυσικών επιστημών είναι απολύτως ορθά, αφού στηρίζονταν στην παρατήρηση και στο πείραμα, οδήγησε σε υποβάθμιση της συμβολής της Αγίας Γραφής στη συγκρότηση του δυτικού πολιτισμού, κυρίως στο τέλος του 19ου αι. και στον 20ο αι., και περιόρισε σημαντικά το ρόλο της θρησκείας στη διαμόρφωση της καθημερινότητας του ανθρώπου που κινούνταν μέσα σε αυτόν.

The background is a historical map, likely a world map from the 16th or 17th century, showing continents and oceans. The map is partially obscured by a white rectangular text box that is pinned to the top corners with two silver pushpins. The text inside the box discusses the relationship between science and religion in the 20th century.

Ταυτόχρονα αρκετές από τις ανακαλύψεις που λάβαιναν χώρα -κυρίως τον 20ο αιώνα- θεωρήθηκε ότι πλήττουν το βιβλικό κύρος, και κακώς οι ερμηνευτές της ασχολούνταν με ζητήματα που πλέον θεωρούνταν ότι δικαιωματικά ανήκουν στους εκπροσώπους των φυσικών επιστημών. Αποτέλεσμα ήταν η δημιουργία ενός φαύλου κύκλου εναλλαγής απολογητικών επιχειρημάτων από θεολόγους, που πίστευαν ότι προστάτευαν τις καταγραφές της Αγίας Γραφής και αντεπιχειρημάτων από «ειδικούς» που τα αντέκρουαν. Στο τέλος βέβαια ζημιωμένη ήταν η θεολογική και η επιστημονική σκέψη.

Σε αυτό το πλαίσιο δημιουργήθηκε και η αντίληψη ότι η συζήτηση για τη σχέση της Παλαιάς Διαθήκης με την επιστήμη οφείλει να στηριχτεί στη διαπίστωση πως η πρώτη έχει ως αποστολή να απαντήσει μόνο στα –λεγόμενα- «θρησκευτικά» ερωτήματα «Ποιος έκανε τον κόσμο» και «Γιατί τον έκανε». Στην ουσία έτσι δημιουργείται, κατά τη γνώμη μου, το κλίμα ενός απολογητικού κλίμα, που εγκλωβίζει την Παλαιά Διαθήκη και δεν της αφήνει περιθώρια για διάλογο με την επιστήμη. Η διανόηση όμως χάνεται και η πολυπλοκότητα της βιβλικής αφήγησης που έχει πολλές παραμέτρους.

Αλληλοσεβασμός

Οι εκπρόσωποί τους φρόντιζαν να αναδείξουν τα χαρακτηριστικά του αντικειμένου που θεράπευαν, χωρίς να προσπαθούν να εισχωρήσουν σε χώρους που δεν τους ανήκαν.

- Είναι προφανές ότι η λέξη «σήμερα» είναι αυτή που πρέπει να ενδιαφέρει και στο ζήτημα των σχέσεων της Αγίας Γραφής και φυσικών επιστημών. Σίγουρα περιθώρια για αντιπαραθέσεις δεν υπάρχουν πλέον και εκείνο που επείγει είναι η προσπάθεια για έναν έντιμο και ειλικρινή διάλογο μεταξύ τους.

Επισήμανση πρώτη:

- Η Βίβλος είναι ένα «ανοιχτό έργο». Αυτό σημαίνει ότι τα εδάφιά της μπορούν να δεχτούν πληθώρα ερμηνειών. Αυτό όμως δε σημαίνει ότι όλες συμφωνούν με το πνεύμα των συγγραφέων της, και με τα μηνύματα που θα ήθελαν αυτοί να δώσουν.

Επισήμανση δεύτερη:

Οι συντάκτες της Αγίας Γραφής χρησιμοποιούσαν τους συλλογισμούς και τις παραστάσεις του κόσμου τους, για να περιγράψουν τη σχέση του Θεού με την ανθρώπινη ιστορία.

Επισήμανση τρίτη:

Το κεντρικό θέμα της Αγίας Γραφής είναι οι ενέργειες του Θεού. Με άλλα λόγια η σχέση του Θεού με την ιστορία, όπως τονίστηκε παραπάνω. Ο Θεός δηλαδή, σύμφωνα με τη Βίβλο, ενδιαφέρεται για τον κόσμο και δεν τον εγκαταλείπει. Μάλιστα σε κάποια στιγμή εισέρχεται και ο ίδιος μέσα στην ανθρώπινη ιστορία

Επισήμανση τέταρτη:

Η Βίβλος στις καταγραφές για τη δημιουργία χρησιμοποιεί το κοσμοείδωλο της εποχής και της περιοχής που δημιουργούνται και ολοκληρώνονται οι αφηγήσεις

- Επισήμανση πέμπτη: Η βιβλική αφήγηση της Δημιουργίας περιλαμβάνεται – σύμφωνα με τη διαδεδομένη σήμερα αντίληψη- στην Ιερατική παράδοση (Ρ Γεν 1,1-2,4α) και στην παράδοση του Γιαχβιστή (J Γεν 2,4β-25). Αναφορές στη δημιουργία και στην εικόνα του κόσμου γίνονται και σε άλλους παλαιοδιαθηκικούς στίχους

MOSAIC ARTIST,
Italian Nave,
centre aisle,
south wall
(detail) 1180s
Mosaic Cathedral
I, Monrealez

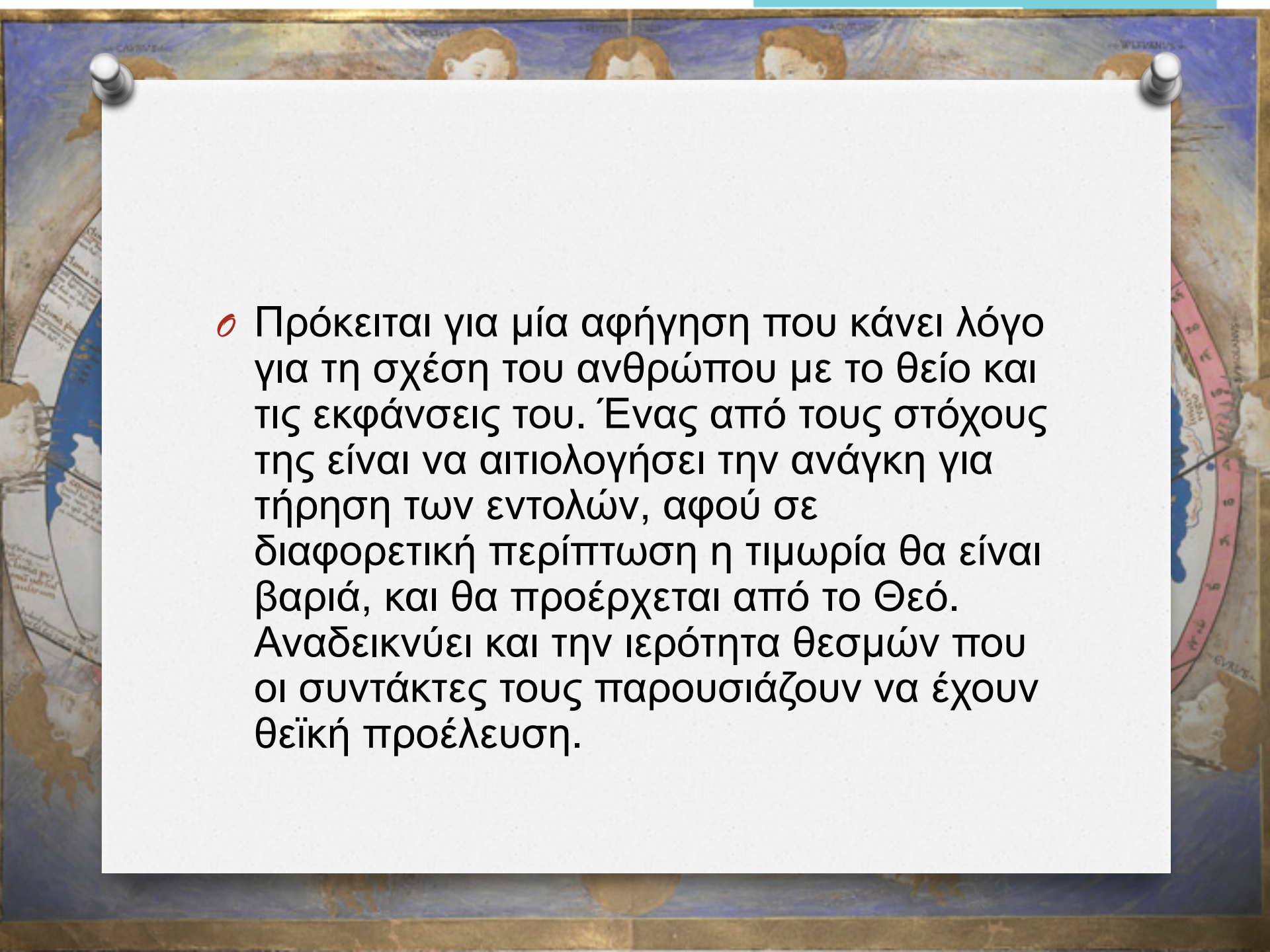

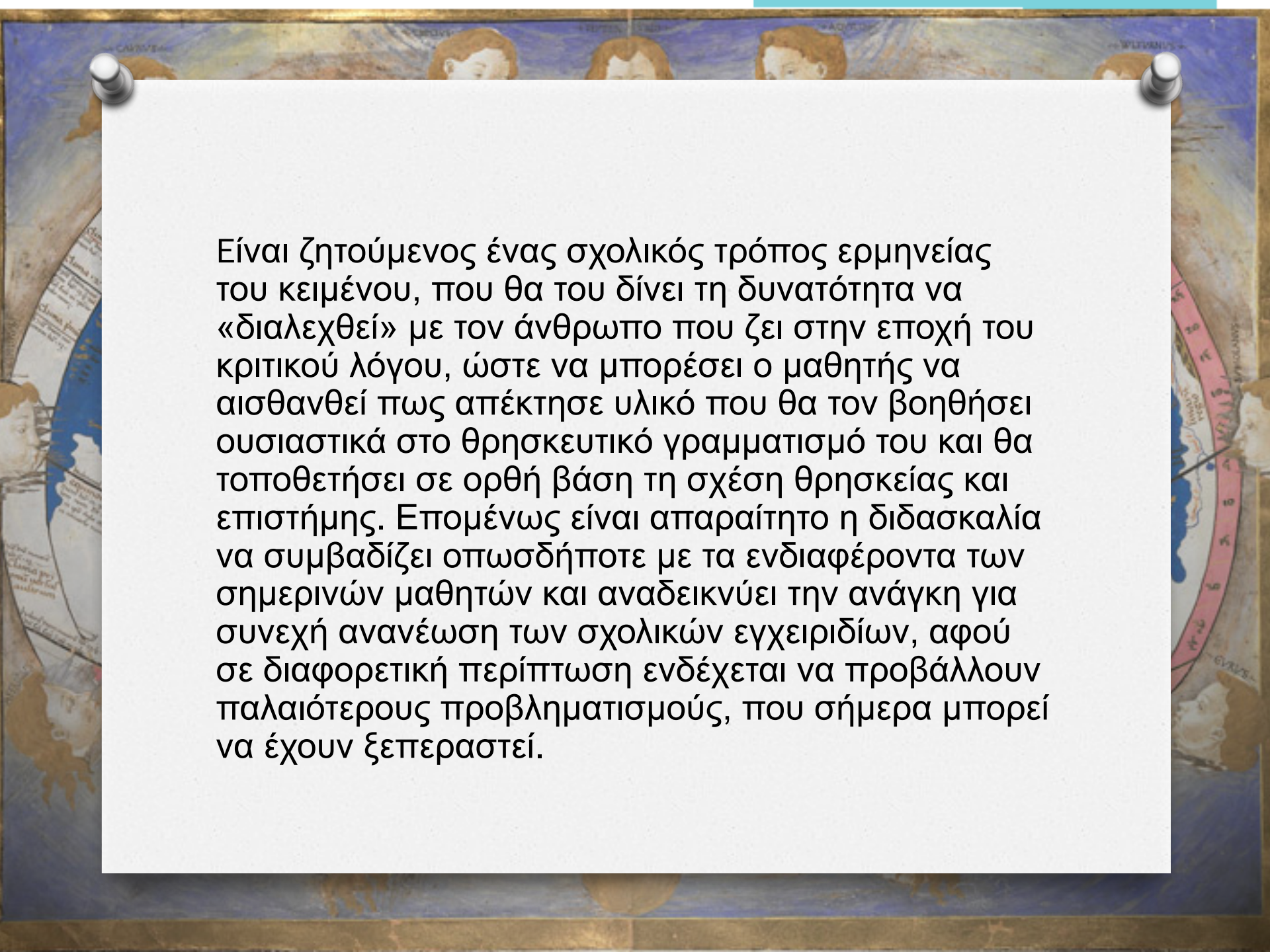
MOSAIC ARTIST,
Italian Nave, centre
aisle, south wall
(detail) 1180s
Mosaic Cathedral,
Monrealez

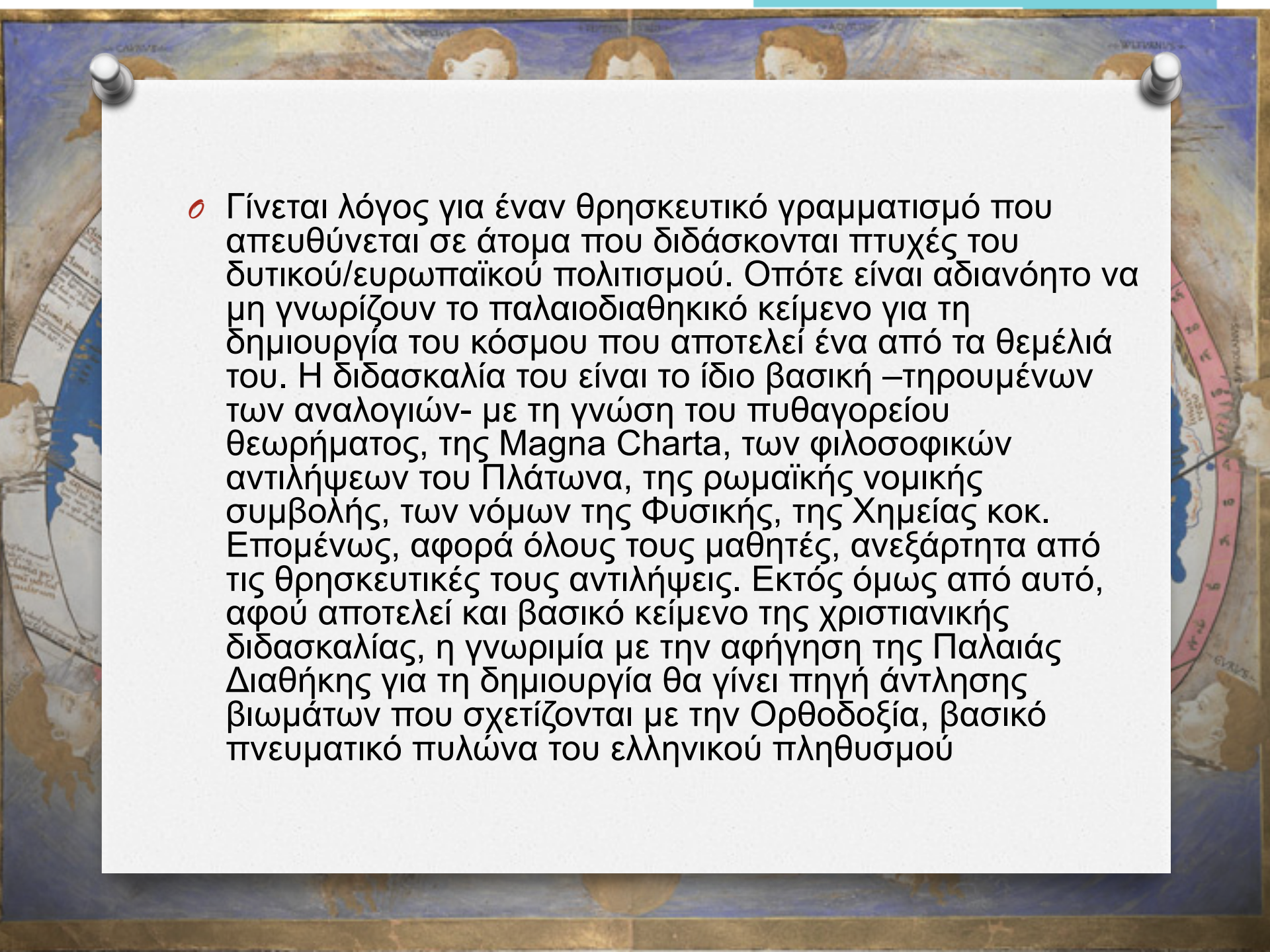
Prague, Musée nat.,
Bibl., III. B. 10, detail of
f. 002. Speculum
humanae salvationis, c.
1420. When God made
Eve from Adam's rib,
he made the head first.

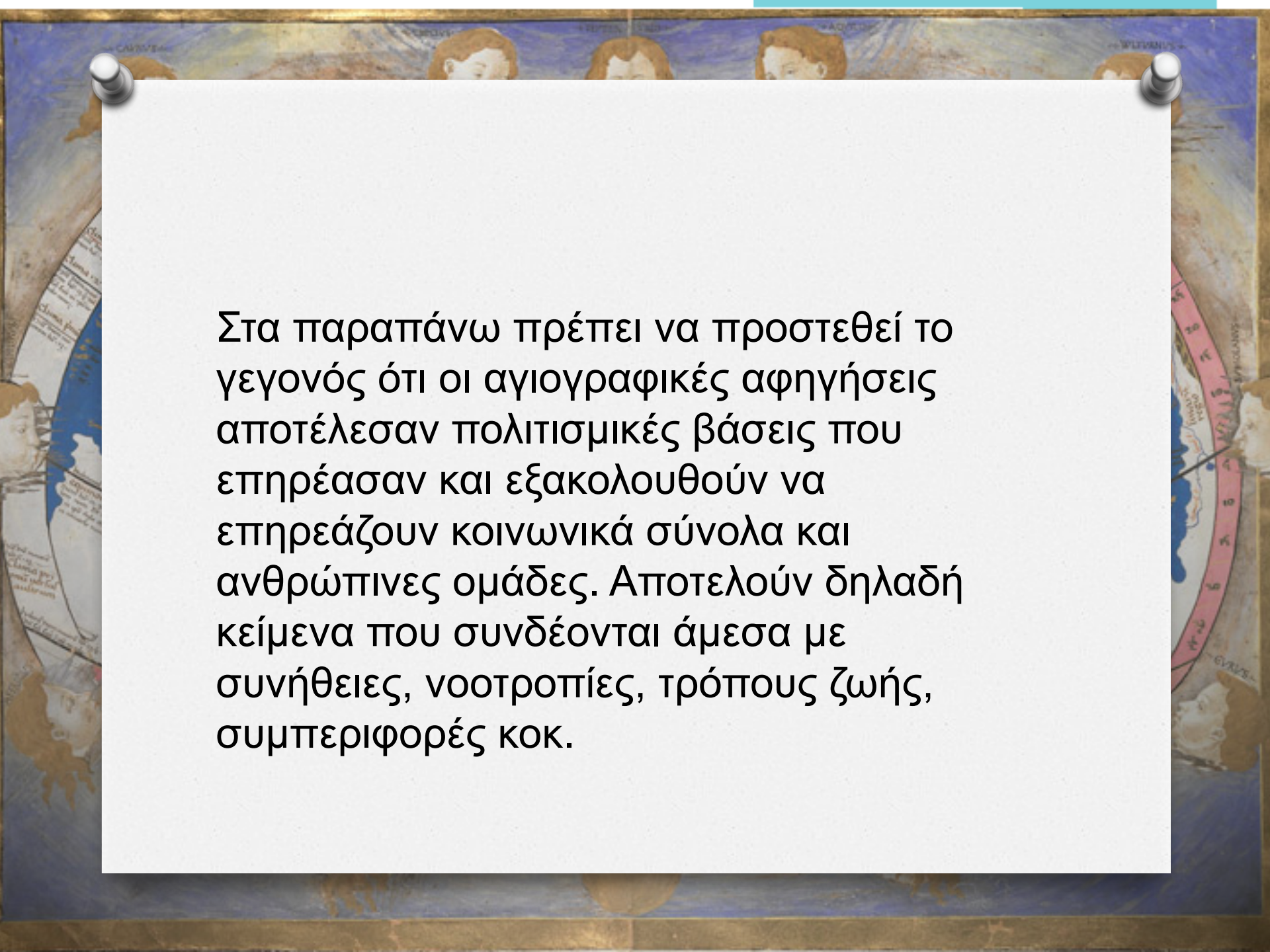

-
- Πρόκειται για μία αφήγηση που κάνει λόγο για τη σχέση του ανθρώπου με το θείο και τις εκφάνσεις του. Ένας από τους στόχους της είναι να αιτιολογήσει την ανάγκη για τήρηση των εντολών, αφού σε διαφορετική περίπτωση η τιμωρία θα είναι βαριά, και θα προέρχεται από το Θεό. Αναδεικνύει και την ιερότητα θεσμών που οι συντάκτες τους παρουσιάζουν να έχουν θεϊκή προέλευση.

The background features a historical map, likely a world map from the 15th or 16th century, showing continents and oceans. The map is partially obscured by a white rectangular text box that is pinned to the top corners with two silver pushpins. The text within the box is in Greek and discusses a pedagogical approach to teaching history.

Είναι ζητούμενος ένας σχολικός τρόπος ερμηνείας του κειμένου, που θα του δίνει τη δυνατότητα να «διαλεχθεί» με τον άνθρωπο που ζει στην εποχή του κριτικού λόγου, ώστε να μπορέσει ο μαθητής να αισθανθεί πως απέκτησε υλικό που θα τον βοηθήσει ουσιαστικά στο θρησκευτικό γραμματισμό του και θα τοποθετήσει σε ορθή βάση τη σχέση θρησκείας και επιστήμης. Επομένως είναι απαραίτητο η διδασκαλία να συμβαδίζει οπωσδήποτε με τα ενδιαφέροντα των σημερινών μαθητών και αναδεικνύει την ανάγκη για συνεχή ανανέωση των σχολικών εγχειριδίων, αφού σε διαφορετική περίπτωση ενδέχεται να προβάλλουν παλαιότερους προβληματισμούς, που σήμερα μπορεί να έχουν ξεπεραστεί.

-
- The background features a historical map with a white rectangular note pinned to it by two silver pushpins. The map shows a portion of the world with various geographical labels and a pinkish-red curved line. The note contains a list item starting with a red circle.
- Γίνεται λόγος για έναν θρησκευτικό γραμματισμό που απευθύνεται σε άτομα που διδάσκονται πτυχές του δυτικού/ευρωπαϊκού πολιτισμού. Οπότε είναι αδιανόητο να μη γνωρίζουν το παλαιοδιαθηκικό κείμενο για τη δημιουργία του κόσμου που αποτελεί ένα από τα θεμέλιά του. Η διδασκαλία του είναι το ίδιο βασική –τηρουμένων των αναλογιών- με τη γνώση του πυθαγορείου θεωρήματος, της Magna Charta, των φιλοσοφικών αντιλήψεων του Πλάτωνα, της ρωμαϊκής νομικής συμβολής, των νόμων της Φυσικής, της Χημείας κ.ο.κ. Επομένως, αφορά όλους τους μαθητές, ανεξάρτητα από τις θρησκευτικές τους αντιλήψεις. Εκτός όμως από αυτό, αφού αποτελεί και βασικό κείμενο της χριστιανικής διδασκαλίας, η γνωριμία με την αφήγηση της Παλαιάς Διαθήκης για τη δημιουργία θα γίνει πηγή άντλησης βιωμάτων που σχετίζονται με την Ορθοδοξία, βασικό πνευματικό πυλώνα του ελληνικού πληθυσμού

Στα παραπάνω πρέπει να προστεθεί το γεγονός ότι οι αγιογραφικές αφηγήσεις αποτέλεσαν πολιτισμικές βάσεις που επηρέασαν και εξακολουθούν να επηρεάζουν κοινωνικά σύνολα και ανθρώπινες ομάδες. Αποτελούν δηλαδή κείμενα που συνδέονται άμεσα με συνήθειες, νοοτροπίες, τρόπους ζωής, συμπεριφορές κοκ.

Προϋπόθεση του διαλόγου

Η στάση των βιβλικών συγγραφέων, που γνώριζαν τις αντιλήψεις της εποχής τους και τις χρησιμοποιούσαν για να αναπτύξουν το θεολογικό προβληματισμό τους.

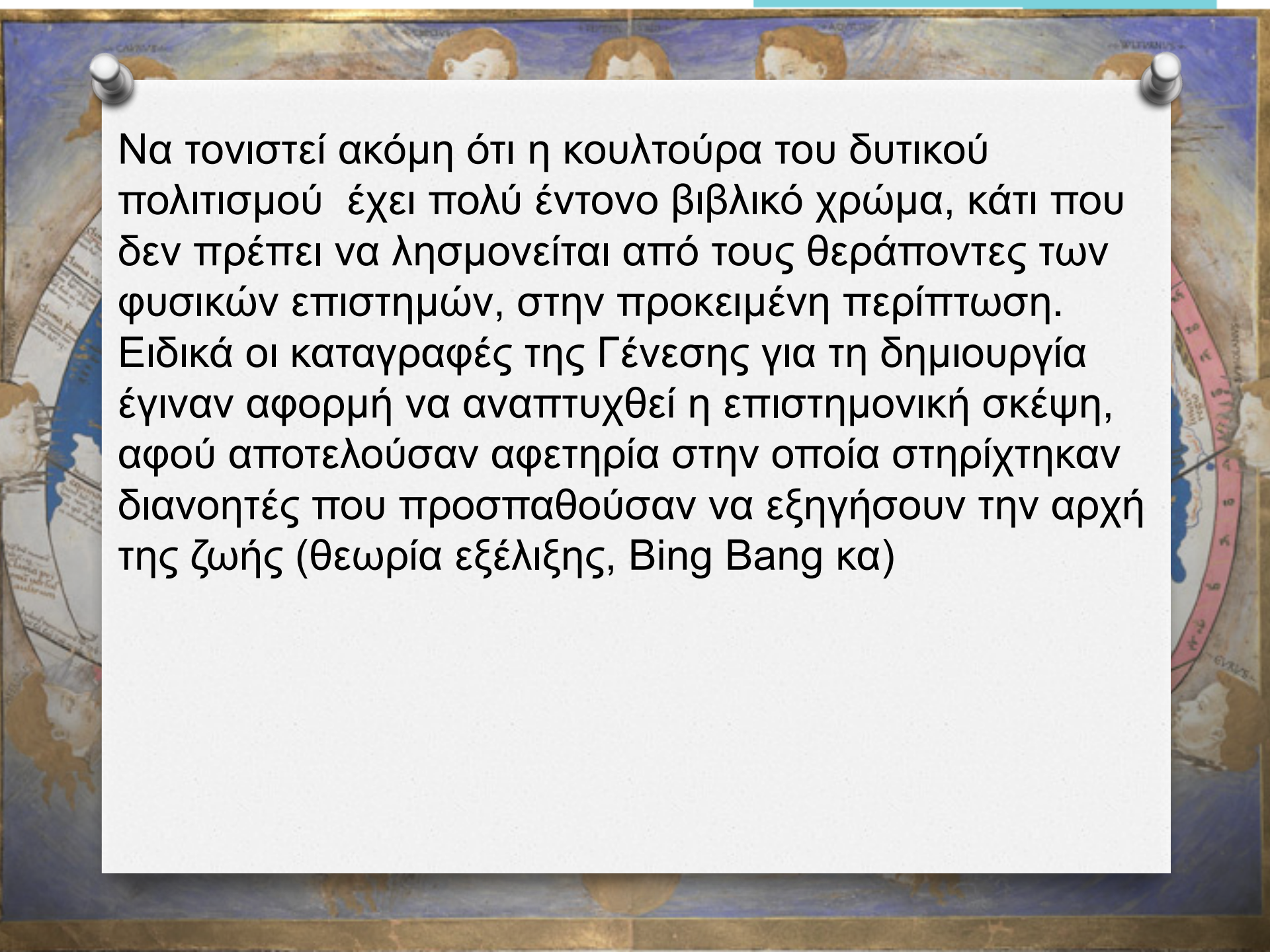

- ο Τα πορίσματα των φυσικών επιστημών μπορούν να ανοίξουν νέους ορίζοντες στην έρευνα της Αγίας Γραφής, αφού θα γίνουν αφορμή να καταγραφούν ερωτήματα που απαιτούν νηφάλιες και εμπειριστατωμένες απαντήσεις.

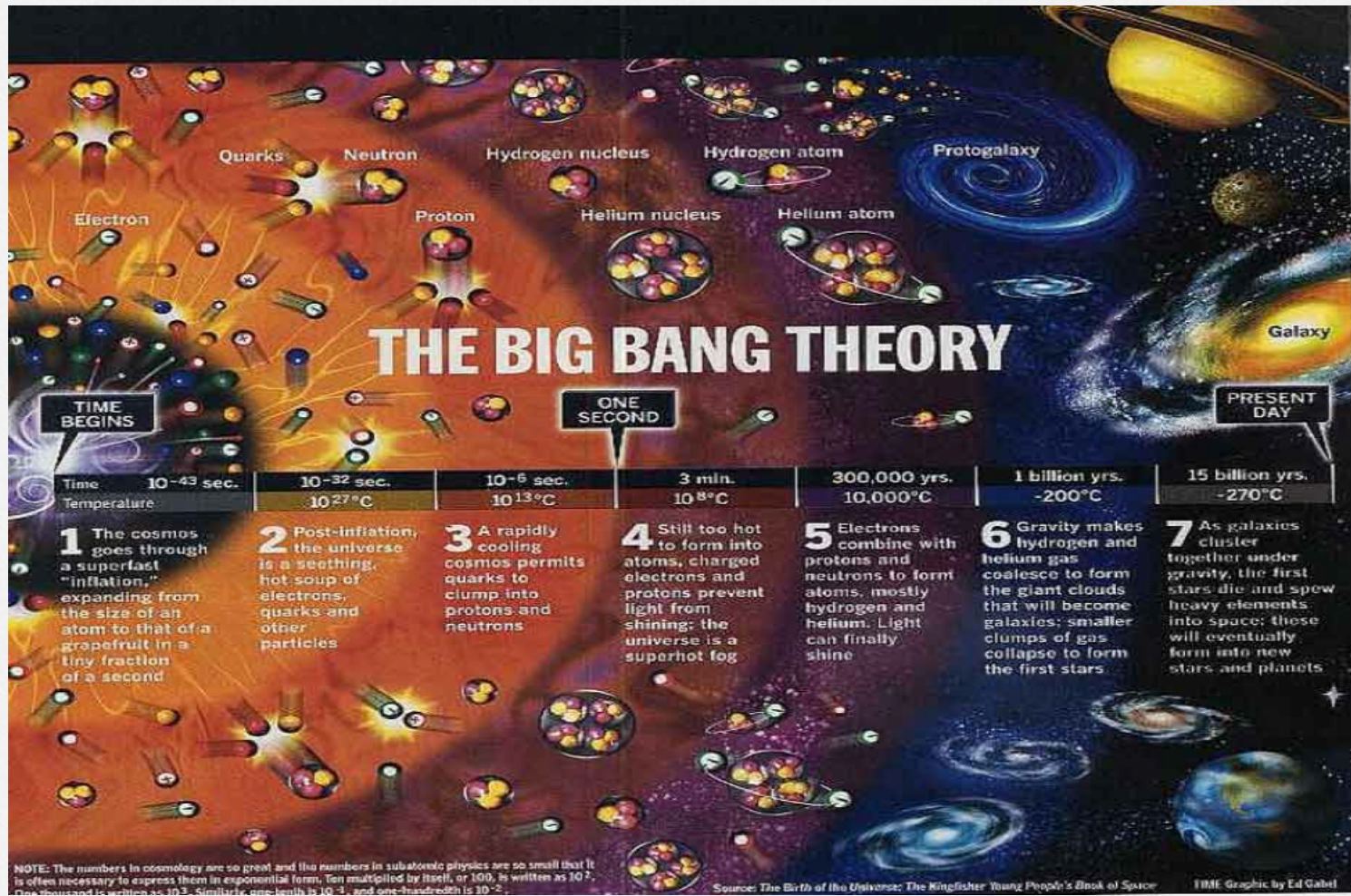

- ο Ο θεολόγος δε μπορεί να τα αγνοήσει και για λόγους που έχουν να κάνουν με το αντικείμενο της ενασχόλησής του, αφού μέσω αυτών αποκαλύπτονται οι ενέργειες του Θεού, που οφείλει να τις ερευνά.

The background is a historical map, likely a world map from the 15th or 16th century, showing continents and oceans. A white rectangular text box is pinned to the map with two silver pushpins at the top corners. The text inside the box is in Greek and discusses the influence of the Bible on Western culture and science.

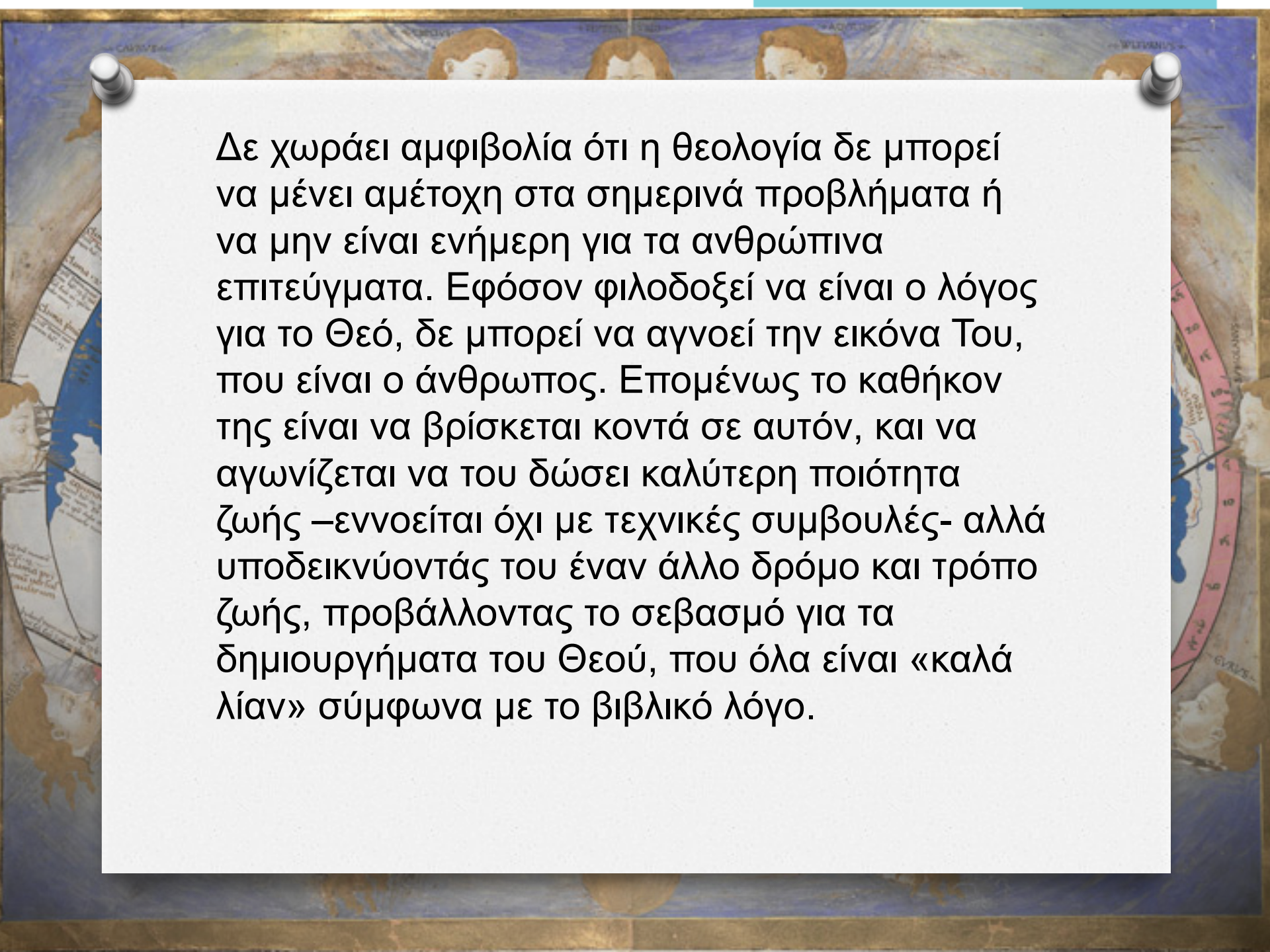
Να τονιστεί ακόμη ότι η κουλτούρα του δυτικού πολιτισμού έχει πολύ έντονο βιβλικό χρώμα, κάτι που δεν πρέπει να λησμονείται από τους θεράποντες των φυσικών επιστημών, στην προκειμένη περίπτωση. Ειδικά οι καταγραφές της Γένεσης για τη δημιουργία έγιναν αφορμή να αναπτυχθεί η επιστημονική σκέψη, αφού αποτελούσαν αφετηρία στην οποία στηρίχτηκαν διανοητές που προσπαθούσαν να εξηγήσουν την αρχή της ζωής (θεωρία εξέλιξης, Bing Bang κα)

NOTE: The numbers in cosmology are so great and the numbers in subatomic physics are so small that it is often necessary to express them in exponential form. Ten multiplied by itself, or 100, is written as 10^2 . One thousand is written as 10^3 . Similarly, one-tenth is 10^{-1} , and one-hundredth is 10^{-2} .

Source: *The Birth of the Universe*; *The Kingfisher Young People's Book of Space*

TIME Graphic by Ed Gabel

The background features a historical map, likely a world map from the 15th or 16th century, showing continents and oceans. The map is partially obscured by a white rectangular text box that is pinned to the top corners with two silver pushpins. The text within the box is in Greek and discusses the relationship between theology and modern problems.

Δε χωράει αμφιβολία ότι η θεολογία δε μπορεί να μένει αμέτοχη στα σημερινά προβλήματα ή να μην είναι ενήμερη για τα ανθρώπινα επιτεύγματα. Εφόσον φιλοδοξεί να είναι ο λόγος για το Θεό, δε μπορεί να αγνοεί την εικόνα Του, που είναι ο άνθρωπος. Επομένως το καθήκον της είναι να βρίσκεται κοντά σε αυτόν, και να αγωνίζεται να του δώσει καλύτερη ποιότητα ζωής –εννοείται όχι με τεχνικές συμβουλές- αλλά υποδεικνύοντάς του έναν άλλο δρόμο και τρόπο ζωής, προβάλλοντας το σεβασμό για τα δημιουργήματα του Θεού, που όλα είναι «καλά λίαν» σύμφωνα με το βιβλικό λόγο.

